

Universiteit
Leiden
The Netherlands

NJ 2011/259

Cleiren, C.P.M.

Citation

Cleiren, C. P. M. (2011). NJ 2011/259. *Nederlandse Jurisprudentie*, 2011(25/26). Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/18355>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/18355>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

De casus betreft een situatie die in de praktijk wellicht niet zo veel voorkomt. Het gaat om een geval waarin sprake is van een slachtoffer van een strafbaar feit dat zich heeft gevoegd als benadeelde partij met een vordering tot toekenning van immateriële schade. De vordering wordt in eerste aanleg toegekend. Er is vervolgens hoger beroep ingesteld. Het slachtoffer is op enig moment na de uitspraak in eerste aanleg overleden. Bij de behandeling in appel kan het overlijden door de verdediging (nog) niet worden aangetoond. Het Hof acht de vordering toewijsbaar omdat benadeelde partij rechtstreeks schade heeft geleden door verdachtes bewezen verklaarde handelen en past de schadevergoedingsmaatregel van art. 36f toe. Verdachte gaat in cassatie met het verweer dat het hof het beweerde overlijden zou moeten hebben onderzoeken en stelt dat het hof zou hebben miskend dat strafbepalingen in het algemeen niet de belangen van rechtsopvolgers beschermen. De situatie wijkt af van die, welke de wetgever heeft voorzien in art. 51a, tweede lid Sv, op grond waarvan erfgenamen/nabestaanden zich (als rechtsopvolgers) zelfstandig als benadeelde partij kunnen voegen terzake van de in art. 6:108, eerste en tweede lid BW bedoelde vorderingen. De voeging is in deze casus immers verricht door het slachtoffer voor zijn overlijden. En, zo overweegt de Hoge Raad uitdrukkelijk, het overlijden doet aan die stand van zaken niets af. Art. 412, tweede lid Sv regelt namelijk dat de vordering in appel van rechtswege voortduurt.

Naar aanleiding van de casus rijzen twee vragen die het belang van deze concrete casus overstijgen en waarop de Hoge Raad een beslissing moet nemen. Allereerst de vraag of het overlijden van een benadeelde partij aan toewijzing van zijn reeds gedane vordering tot vergoeding van immateriële schade in de weg staat. De tweede vraag hangt daarmee rechtstreeks samen. Verzet art. 36f Sr zich tegen het opleggen van een schadevergoedingsmaatregel nu de maatregel niet meer strikt volgens de terminologie van art. 36f ‘ten behoeve van het slachtoffer’ kan worden opgelegd in geval dat slachtoffer is overleden? Anders gesteld, kunnen de erfgenamen tot de kring van begunstigden van art. 36f worden gerekend?

De eerste vraag geeft AG Hofstee aanleiding tot een beschouwing die aanvangt met de regeling van het wetboek van strafvordering. Omdat de strafwetgever niet (expliciet) uitsluit dat de vergoeding aan een overleden benadeelde partij wordt toegekend, komt art. 6:106, tweede lid, BW in beeld. Art. 6:106 BW heeft betrekking op nadeel dat niet in vermogensschade bestaat. Voor die gevallen (van immateriële schade) geldt volgens het tweede lid van dat artikel: “Het recht op een vergoeding als in het vorige lid bedoeld, is niet vatbaar voor overgang en beslag, tenzij bij overeenkomst is vastgelegd of ter zake een vordering in rechte is ingesteld.” De vergoeding is onder deze omstandigheden vatbaar voor overgang, zo stelt AG Hofstee. (Zie in dit verband ook HR 3 februari 2006, NJ 2006, 121 (civ.); Hof Amsterdam 21 december 2000, NJ 2001, 168; J.C.A.M. Claassens en B.A. Stoker-Klein, *Trema* 1995, p. 170; A.C. Bijlsma, *Handboek Benadeelde partij*, 2005, p. 95 en F.F. Langemeijer, *Het slachtoffer en het strafproces*, 2010, p. 153) Het slachtoffer heeft zich immers gevoegd als benadeelde partij. De erfgenamen hebben een civielrechtelijke aanspraak op de toegewezen vordering van de overleden benadeelde partij. Hij verbindt aan de toekenning van het hof van de vordering

evenwel een vervolg, namelijk dat de erfgenamen zich tot de burgerlijke rechter moeten wenden om datgene te vorderen wat de overleden benadeelde zou zijn toegekomen. Daarmee voegt hij een element toe om de toekenning van de vordering door het hof te kunnen realiseren. De erfgenamen moeten zich stellen als rechtsopvolger. Ook de Hoge Raad is van oordeel dat het overlijden van een benadeelde partij niet in de weg staat aan de toewijzing van diens vordering. Hij noemt geen argumenten voor deze overweging.

Dat het in dit geval om een vordering tot vergoeding van immateriële schade gaat, zou mogelijk tot een ander oordeel kunnen leiden. Is het karakter van immateriële schade immers niet zo hoogstpersoonlijk dat vergoeding slechts kan worden toegewezen als die aan de benadeelde zelf ten goede zou komen? Ook hier geeft het civiele recht uitkomst. Daar wordt onderkend dat met het oog op het bijzondere doel van immateriële schadevergoeding andere regels zouden moeten gelden voor overgang van en beslag op het recht op vergoeding dan voor gewone vorderingen tot het betalen van een geldsom. Maar, in geval de benadeelde een vordering in rechte heeft ingesteld - zoals in casu het geval is - bestaat tegen overgang van het recht in beginsel geen bezwaar (MvA II en MOII, Par. Gesch. 6. resp. p. 381 en 383). De Hoge Raad verwijst naar art. 6.106, tweede lid, BW. Deze verwijzing wordt door de Hoge Raad met zoveel woorden 'ten overvloede' toegevoegd, hetgeen lijkt te benadrukken dat de Hoge Raad geen aanleiding ziet om de vordering van de benadeelde partij een (meer) autonoom strafrechtelijk karakter te geven.

In verband met het bijzondere karakter van de immateriële schadevergoeding is het goed hier ook kort te verwijzen naar overwegingen van de strafwetgever. Hoewel de vergoeding van naar civiele criteria vast te stellen immateriële schade niet is gericht op herstel van de rechtmatige toestand (zie hierover onder meer A.J. Verheij in Vergoeding van immateriële schade wegens aantasting in de persoon, diss. Amsterdam, 2002) past die volgens de MvT wél bij het karakter van de schadevergoedingsmaatregel, omdat die vergoeding beoogt het leed van het slachtoffer te verzachten en het geschokte rechtsgevoel te bevredigen (TK 1989-1990 21 345, nr. 3 p. 19). En met deze overstap naar de schadevergoedingsmaatregel komen we ook bij de tweede vraag waar de Hoge Raad voor staat.

De tweede vraag is of art. 36f zich verzet tegen het opleggen van een schadevergoedingsmaatregel nu de maatregel niet meer strikt volgens de terminologie van art. 36f 'ten behoeve van het slachtoffer' kan worden opgelegd in geval de benadeelde partij is overleden. De Hoge Raad maakt expliciet duidelijk dat het in deze casus niet gaat om de vraag of de kring van personen die in art. 51a, tweede lid (oud) worden genoemd afwijkend is van de kring van personen die voor de schadevergoedingsmaatregel krachtens art. 36f in aanmerking komt. Ook al worden de erfgenamen, aan wie krachtens art. 51a lid 2 Sv een zelfstandig recht tot voeging toekomt, niet genoemd in art. 36f, dit betekent niet dat de schadevergoedingsmaatregel niet ten behoeve van die erfgenamen kan worden opgelegd. Voor die gevallen geldt immers dat het feit dat de erfgenamen aan wie krachtens art. 51a lid 2 Sv een zelfstandig recht tot voeging toekomt, niet worden genoemd in art. 36f, niet betekent dat de schadevergoedingsmaatregel niet ten behoeve van die erfgenamen kan worden opgelegd. Daarover heeft hij reeds beslist in HR 19 mei 2009, 249. (Zie hierover ook Langemeijer

2010, p. 103; Deze opvatting gold in de literatuur ook al langere tijd. J.C.A.M. Claassens en M.A. Wabeke, *Schadevergoeding voor slachtoffers in het strafprocesrecht*, 2005, p. 87). Deze jurisprudentie is inmiddels in het nieuwe artikel 36f lid 1 Sr, dat op 1 januari 2011 in werking is getreden, verwerkt (Stb. 2010, 291). De vraag die in deze casus aan de orde is kenmerkt zich door de omstandigheid dat het slachtoffer zelf reeds een vordering benadeelde partij had ingediend. Die vordering voldeed aan het vereiste van art. 51a lid 1 Sv, dat er sprake moet zijn van een vordering van degenen die rechtstreeks schade heeft geleden door een strafbaar feit. De vraag die dus rijst is of ook als niet is voldaan aan dat relativiteitsvereiste uit art. 51a lid 1 Sv, de erfgenamen tot de kring van begunstigden van de schadevergoedingsmaatregel krachtens art. 36f kunnen worden gerekend. De AG is daarvan voorstander en pleit in dat verband voor een extensieve uitleg van art. 36f. De Hoge Raad beantwoordt de vraag eveneens positief, en motiveert dat – overigens in lijn met het betoog van de AG – zonder omhaal op grond van de aansprakelijkheid naar burgerlijk recht van verdachte jegens slachtoffer, een aansprakelijkheid die niet teloor gaat door het overlijden van dat slachtoffer.

Daarnaast is de Hoge Raad van oordeel dat de erfgenamen van de benadeelde zelf, ingeval dat slachtoffer anders dan ten gevolge van het strafbare feit is overleden, tot de kring van begunstigden van de schadevergoedingsmaatregel kunnen worden gerekend. Dat oordeel impliceert dat de nabestaanden niet de weg via de burgerlijke rechter behoeven te bewandelen. Dankzij de extensieve interpretatie van art. 36f kan de AG overigens ook aan die eerder door hem verdedigde ‘omweg’ ontsnappen. De maatregel kan in zo’n geval volgens de Hoge Raad worden opgelegd ‘ten behoeve van het slachtoffer’. De Hoge Raad kiest hiermee voor een redelijke en pragmatische oplossing, die past in de ontwikkelingen die zich in de afgelopen decennia aftekenen met betrekking tot het tegemoet komen aan de belangen van slachtoffers en hun nabestaanden.

Wat in het bijzonder opvalt in deze uitspraak is dat de Hoge Raad weinig woorden vuil maakt aan de onderliggende argumenten. Wellicht is dat ook overbodig omdat de koers aansluit op het gegeven dat de vordering noch naar ratio, noch naar haar inbedding in het strafproces haar karakter van civiele vordering verliest. De grondslag en de voorwaarden voor aansprakelijkheid van de dader jegens het slachtoffer zijn immers gelegen in art. 6:612 e.v. BW en de verplichting tot schadevergoeding wordt beheerst door art. 6:95 e.v. BW. De toonzetting ademt daarmee sterk de vanzelfsprekendheid van het toepassen van de beginselen en regels van het civiele recht. Daarmee lijkt de Hoge Raad te benadrukken dat hij geen enkele aanleiding ziet om de vordering van de benadeelde partij een (meer) autonoom strafrechtelijk karakter te geven. Daarnaast is duidelijk dat de Hoge Raad de mogelijkheden om tegemoet te komen aan de benadeelde en hun nabestaanden in het strafproces niet beperkt, maar tamelijk extensief interpreteert.

Dat zou kunnen worden begrepen als een vingerwijzing naar de recente ontwikkelingen rondom de verbetering van de positie van het slachtoffer in het strafproces en is dan ook niet zonder betekenis. Ten tijde van de uitspraak van de Hoge Raad was tot stand gekomen de Wet ter versterking van de positie van het slachtoffer (Wet van 17 december 2009, Stb. 2010, 1 en Wet van 26 november 2009, Stb. 2009, 525). Deze wet heeft geleid tot de inwerkingtreding van de nieuwe slachtoffertitel, Titel IIIA, per januari 2011. Deze verbetering van de positie van het slachtoffer werd voorafgegaan door het onderzoeksproject *Strafvordering 2001* van Groenhijzen en Knigge. Zij entameerden

onder meer een discussie over een heroriëntatie van het civielrechtelijk schadebegrip in de richting van een meer autonoom strafrechtelijk schadeconcept (Eerste interimrapport Algemeen Deel par. 5.8.) Dat zou vergaande consequenties hebben gehad voor het schadebegrip zelf en voor de verhaalbaarheid van de schade. De strafwetgever is hierin niet meegegaan. Hoewel tamelijk impliciet, is met de nieuwe wet gekozen voor het behoud van het accessoire karakter van de vordering van de benadeelde partij, alsmede voor het niet autonoom strafrechtelijk karakter van de vordering. Deze keuze lijkt verstandig. Bij gelegenheid van de behandeling van een ander wetsvoorstel memoreerde de Minister van Justitie dat ondanks het nu ingevoerde, strengere criterium voor ontvankelijkheid van de vordering (art. 361 lid 3 Sv), het accessoire karakter van de vordering benadeelde partij gehandhaafd blijft. Hij wees daarbij op ingewikkelde letselschades, waarvan niet aanstonds zeker is dat ook de benadeelde partij de omvang van zijn schade ten volle kan overzien wat betreft de hoogte van de medische kosten, immateriële schade en verminderde inkomsten op termijn in de toekomst. Hij gaf aan dat het dan voor het slachtoffer aantrekkelijker kan zijn om de hoogte van de schade te laten vaststellen in een civiele procedure, waar hij zijn stellingen beter kan onderbouwen (Kamerstukken II 2007/08, 31241, nr. 6). Daarnaast kan ook worden gewezen op het arrest van HR 15 september 2006, NJ 2007, 484 waarin de Hoge Raad met betrekking tot het accessoire karakter van de vordering benadeelde partij in het strafproces overwoog, dat de voorziene procedure binnen het strafproces aan de benadeelde partij en de verdachte niet dezelfde processuele waarborgen biedt als een gewone civielrechtelijke procedure, maar dat hierin in afdoende mate wordt voorzien door art. 361 lid 3 Sv (oud). De uitspraak van de Hoge Raad in de onderhavige zaak lijkt die koers opnieuw te bevestigen en daarmee de keuze van de strafwetgever te omarmen. De Hoge Raad voegt zich bovendien ook naar de strekking van de nieuwe Titel IIIA door het slachtoffer tegemoet te komen. De nieuwe slachtoffertitel behelst bijvoorbeeld onder meer een verruiming van de bevoegdheden van nabestaanden (art. 51d (nieuw)). Echter, de situatie zoals in de onderhavige casus, waarin het gaat om nabestaanden die niet zelf rechtstreeks schade hebben ondervonden van het strafbare feit, wordt noch in de nieuwe regeling in Titel IIIA van het wetboek van strafvordering, noch in art. 36f Sr ondervangen. De in de onderhavige uitspraak over toewijzing van een vordering aan een overledene én de daarop aansluitende (extensieve) interpretatie van art. 36f past evenwel zeker in de bedoelingen van de wetgever om het slachtoffer en diens nabestaanden meer tegemoet te komen. En voorlopig zal in soortgelijke omstandigheden als in deze casus niet een wettelijke regeling, maar de onderhavige uitspraak van de Hoge Raad, die steun vindt in het civiele recht, als leidraad dienen.